

Täysistunto

Tiistai 19.11.2019 klo 13.59—19.56

19. Lakialoite laiksi opintotukilain 17 ja 27 §:n muuttamisesta

Lakialoite LA 10/2019 vp Heikki Vestman kok ym.

Lähetekeskustelu

Puhemies Matti Vanhanen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 19. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

Keskustelu

19.34 **Heikki Vestman kok** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ahkeruudesta on aina palkittava. Oli kyse sitten verotuksesta tai sosiaaliturvasta, systeemin tulisi joka tilanteessa kannustaa työntekoon ja yrittämiseen. Näin ei nykyisin valitettavasti ole. Kela perii opintotuen liian matalien tulorajojen vuoksi tänäkin vuonna takaisin opintotukea 40 000 opiskelijalta. Siis siksi, että nämä opiskelijat ovat tehneet liikaa työtä. Tämä on lannistavaa. Tämä on järjetöntä. Ahkeraa opiskelijaa ei saa lannistaa, vaan häntä on palkittava. Suomen opintotukijärjestelmän nykyiset vapaan tulon rajat eli rajat sille, paljonko voi tienata töitä tehden opiskelun ja opintotuen ohessa, vaikeuttavat opiskelijan lisätulon hankkimista ja oman osaamisen kartuttamista opiskeluaikana. Nykyiset tulorajat luovat keinoteakoista niukkuutta ja toimeentulovaikeuksia. Näistä syistä lakialoitteessani esitetään opiskelijoiden vapaan tulon tulorajojen sekä takaisinperinnän tulonylitysrajan korottamista 50 prosentilla.

Opintotuen tulorajojen nostamista tukee tutkimusnäyttö. Palkansaajien tutkimuslaitoksen selvityksen mukaan nykyisiä tulorajoja voi nostaa merkittävästi. Raportin mukaan nykyiset tulorajat johtavat suhteellisen suuriin hyvinvointitappioihin. Ne laskevat opiskelijoiden hyvinvointia suhteellisen paljon. Valtio menettää samalla miljoonia euroja nettotulona, koska opiskelijat rajoittavat työn tekemistä. Kun ahkeruutta lannistetaan, kaikki häviävät. Järkisyys siis edellyttävät opintotuen vapaan tulorajan nostamista merkittävästi.

Lakialoite onkin kerännyt laajaa tukea yli eduskuntaryhmärajojen. Kiitos siitä. Aloitteen on allekirjoittanut 64 kansanedustajaa kokoomuksen, perussuomalaisten, kristillisdemokraattien, keskustan ja sosiaalidemokraattien eduskuntaryhmistä. Ainutkaan vihreiden ja vasemmistoliiton edustaja ei allekirjoittanut lakialoitetta, mitä kummastelen.

Lakialoitteeni esitys opintotuen tulorajojen korottamisesta 50 prosentilla on osa kokoomuksen vaihtoehtobudjettia, joka julkaistiin tänään. Kokoomus haluaa parantaa opiskelijan hyvinvointia. Me pidämme ahkeran opiskelijan puolta.

Arvoisa puhemies! Opintotuen saamisen edellytyshän on riittävä edistyminen opinnoissa. Monet opiskelijat pystyvät sovittamaan opinnot ja työnteon yhteen vaivatta. Opintotuen vapaan tulon rajoja on korotettu oleellisesti viimeksi yli kymmenen vuotta sitten, vuonna 2008. Tällöin korotus oli 30 prosenttia. Tänä päivänä vapaita ansioita saa olla 667 euroa

Pöytäkirjan asiakohta PTK 66/2019 vp

opintotukikuukautta kohden ja 1 990 euroa muita kuukausia kohden. Jos tästä muodostuva vuosituloraja ylittyy, opintotukea peritään takaisin, ellei vapaan tulon ylitys ole ollut enintään 222 euroa. Opiskelijan tulee itse huolehtia siitä, ettei vuositulo ylitä vapaata tuloa. Nykyisin jokaista alkavaa 1 323:a euroa kohden on peritty takaisin yhden tukikuukauden opintoraha ja asumislisä. Takaisinperintä siis toteutetaan, vaikka opiskelija olisikin edennyt riittävästi opinnoissa.

Me, jotka olemme töitä opintojen ohella tehneet, tiedämme, että opiskelijan työ on monesti kausittaista ja osapäiväistä. Tulorajan määrittelemisen etukäteen on monesti vaikeaa. Tämä johtaa tulorajojen ylittyessä massiiviseen takaisinperintään, kuten tänäkin vuonna.

Tilastokeskuksen mukaan Suomessa yli puolet opiskelijoista käy opintojen ohessa töissä. Työnteolla on siis opintotuen ohella merkittävä asema opiskelijan toimeentulon turvaajana. Lisäksi kerrytetyllä työkokemuksella on monilla aloilla ratkaisevaa merkitystä työllistymisessä opintojen päättyessä ja työelämään siirryttäessä.

Opetus- ja kulttuuriministeriön viime vaalikaudella tilaaman Palkansaajien tutkimuslaitoksen raportin sisältämä Pohjoismaiden opintotukien tulorajojen vertailu osoittaa, että esimerkiksi Norjassa ja Tanskassa tulorajat ovat merkittävästi korkeammalla tasolla kuin Suomessa. Lisäksi Suomi on ainoa Pohjoismaa, jossa opintotukea pitää maksaa kokonaan takaisin tulorajan ylittyessä. Muissa maissa tulorajan ylittävältä osalta tuloja verotetaan suuremmalla prosentilla kuin tulorajan alapuolisia tuloja eli rajaveroprosentti nousee. Raportissa esitettyjen laskelmien perusteella nykyisiä tulorajoja voisi nostaa merkittävästi. Esimerkiksi yhdeksän opintotukikuukauden nykyisen noin 12 000 euron vuositulorajan nostaminen 18 000 euroon johtaisi hyvinvointitappioiden voimakkaaseen alenemiseen, koska vain harva tienaisi tätä tulorajaa enempää tuloja, vaikka tulorajoja ei olisi lainkaan. Esitettyjen laskelmien mukaan opiskelijoiden keskimääräiset tulot kasvaisivat tällöin vuodessa noin 600 eurolla ja valtion saamat nettotulot, eli verotulot, joista on vähennetty tulonsiirrot, kasvaisivat yhteensä vuodessa noin 6 miljoonaa euroa, eli kaikki voittaisivat.

Järjen käyttö edellyttää opintotuen vapaan tulon rajan nostamista merkittävästi. Näin ollen lakialoitteessani esitän, että uudet vapaan tulon rajat olisivat nykyisiin indeksitarkistettuihin lukuihin tehtävän 50 prosentin korotuksen myötä 1 001 euroa jokaista kuukautta kohden, jolta opiskelija on saanut opintorahaa tai asumislisää, sekä 2 985 euroa jokaista kuukautta kohden, jolta hän ei ole saanut opintorahaa tai asumislisää. Vapaan tulon rajojen noston yhteydessä on syytä nostaa vastaavasti takaisinperinnän tulorajoja, kuten vuoden 2008 reformin yhteydessä tehtiin. Näin ollen myös vapaan tulon ylityksen rajoja korotettaisiin 50 prosentilla.

Arvoisa puhemies! Lakialoitteeni opintotuen tulorajoista on ajankohtainen myös siksi, että ennen vaaleja hallituspuolueet keskustaa lukuun ottamatta lupasivat opintorahaan mitavia, yli 80—100 euron korotuksia. Paljonko opiskelija on nyt sitten hallitukselta saamassa lisää taloudellista liikkumavaraa? 2,50 euroa. Voiko todella olla, että yli 80 euron korotuslupauksista tulikin vain 2,50 euroa? Sillä rahalla saa viisi nuudelipussia. Se, mitä opiskelijan hyvinvoinnin eteen pitää tehdä, on korottaa juuri opintotuen tulorajoja ja mahdollistaa näin opiskelijan parantaa hyvinvointiaan omalla työllään sekä kartuttaa samalla osaamista työelämässä. Kuten sanottu: työnteon pitää kannattaa ja ahkeruudesta pitää palkita.

Olen todella tyytyväinen siitä, että ahkeran opiskelijan asia on saanut vahvaa tukea kansanedustajilta. Toivon, että lakialoitteeni saa myös täällä salissa kannatusta. Eikö tavoitteen parantaa opiskelijoiden hyvinvointia pitäisi olla yhteinen?

Pöytäkirjan asiakohta PTK 66/2019 vp

19.43 Matias Marttinen kok: Arvoisa herra puhemies! Kiitän kollegaani, edustaja Vestmania erinomaisen lakialoitteen tekemisestä.

Kun tapasin viime keväänä eduskuntavaalien alla opiskelijoita omassa maakunnassani Satakunnassa, en saanut heiltä mistään muusta asiasta yhtä paljon palautetta kuin opintotuen matalista tuloarajoista, ja moni opiskelija, joka käy töissä opintojen ohella saadakseen paremman toimeentulon ja työkokemusta, kokee, ettei opiskelijaa tässä nykyjärjestelmässä kannusteta työntekoon. Ymmärrän hyvin näitä opiskelijoita.

On tosiasia, että opintotuen tuloarajoja on korotettu viimeksi 12 vuotta sitten, siis 12 vuotta sitten. Sen jälkeen opintotuen tarveharkinta on vain kiristynyt ja siten kannustimet työntekoon opintojen ohella ovat heikentyneet. Ongelman suuruudesta kertoo sekin, että tänä vuonna tukia on peritty takaisin 40 000 opiskelijalta liiallisen työntöön vuoksi — se kuulostaa perin erikoiselta. On järjetöntä, miten nykyinen järjestelmä kohtelee opiskelijoitamme. Me emme saa antaa nuorille viestiä jo opiskeluaikana, ettei tässä maassa kannata tehdä töitä ja ponnistella eteenpäin. Päinvastoin, Suomen pitää olla maa, jossa työnteko kannattaa aina. Opiskelijoiden osalta työnteko opintojen ohella avaa monelle polun työelämään ja antaa arvokasta työkokemusta tulevaisuutta varten. Myös ensimmäinen oman alan työpaikka löytyy usein opintojen aikana tehdyn työn avulla.

Olemme puhuneet tässä salissa paljon kannustavuudesta ja työntöön merkityksestä, hyvä niin. Kun työn verotusta on kevennetty usean hallituksen aikana, on nimenomaan haluttu antaa ihmisille viesti siitä, että työntööstä on jätävä itselle nykyistä enemmän käteen. Opiskelijat ovat jääneet täysin sivuun, eikä heitä ole huomioitu riittävästi opiskelun ja työntöön yhdistämisessä ja kannustamisessa siihen, että ahkeruuden pitää aina palkita.

Lakialoitteessa esitetään 50 prosentin korotusta opintotuen tuloarajoihin. Esitys sisältyi myös kokoomuksen vaihtoehtobudjettiin. Haluamme palkita opiskelijoita ahkeruudesta ja ponnistelusta. Muutos tarkoittaisi, että jatkossa opiskelija voisi tienata 1 001 euroa jokaisesta opintotukikuukaudelta kohti. Niiltä kuukausilta, jolloin opintorahaa ei nosteta, opiskelija voisi tienata 2 985 euroa. Korotus olisi siis erittäin tuntuva ja täysin oikein opiskelijoille, jotka ahkerovat tällä hetkellä opintojensa ohella.

Myös tutkimusnäyttö tukee muutosta. Palkansaajien tutkimuslaitos on todennut tutkimuksissaan, että tuloarajojen korottaminen 50 prosentilla on vaikutuksiltaan positiivinen julkiselle taloudelle, siis positiivinen, kun verotulot kasvavat opintotukimenoja enemmän.

On hienoa nähdä, että peräti 64 kansanedustajaa on allekirjoittanut tämän lakialoitteen. Tuen lämpimästi tämän muutoksen toteuttamista, jotta myös opiskelijaa tulevaisuudessa palkittaisiin ahkeruudesta.

19.46 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! On kiintoisaa katsoa tilastoja ja nimenomaan ikäsidonnaista tulonjakoa suomalaisessa yhteiskunnassa. Jos me lähdemme katsomaan sitä 15 ikävuodesta sitten 100 ikävuoteen, niin kuin Suomen tulotilastot kertovat, siinä on kaksi ikäsidonnaista piikkiä: toinen piikki ovat 20—25-vuotiaat, pääsääntöisesti silloin on kysymys opiskelijoista, ja toinen piikki alkaa siitä 70 vuodesta, 75 vuodesta ylöspäin, ja se onkin sitten kiihtyvä piikki.

Arvoisa puhemies! Nyt me puhumme tästä alemmasta piikistä. Pahimmillaan 25-vuotiaista 15 prosenttia elää köyhyysrajan alla, sitten eläkeläisväestö on se toinen taso. Nyt meillä ovat kysymyksessä opiskelijoiden tulot, ja selkeästi me puhumme ryhmästä kansalaisia, joiden tulot ovat pienet, ja minustakin on kohtuuton tilanne se, että opintotukia peritään takaisin peräti 40 000 ihmiseltä sen vuoksi, että he ovat olleet osittain myöskin an-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 66/2019 vp

siotyössä mukana. Tässä on erityisenä ongelmana tietysti vastassa se, että 12 vuoteen tätä asiaa ei ole edes tarkastettu, että siinä ei edes ole inflaatiota huomioitu, ja tässä suhteessa edustaja Vestmanin aloite on tärkeä ja siihen on syytä kiinnittää huomiota.

On olemassa tietysti vasta-argumenttikin, ja se vasta-argumentti lähtee liikenteeseen siitä, että opiskelun olisi järkevää olla mahdollisimman täysipainoista ja nimenomaan pitäisi tarjota opiskelijoille mahdollisuudet siihen, että he voivat kokopäivätoimisesti opiskella. Kuitenkaan niitäkään opiskelijoita, jotka ovat hankkineet sitten työtä siihen rinnalle, ei pitäisi siitä myöskään rangaista, ja se on minusta se olennainen sisältö, mikä tässä edustaja Vestmanin aloitteessa on. Silti näkisin, että pääpainon täytyisi olla siinä, että meillä opintotuki, opintoraha olisi tuntuvasti korkeampi kuin se tällä hetkellä on. Luonnollisesti se täytyy sitoa myöskin sitten oppimiseen, oppisuorituksiin. Mutta tässäkin tapauksessahan oli kysymys siitä, että 40 000 opiskelijalta on peritty opintotukia takaisin täysin riippumatta siitä, onko opintosuoritukset tulleet kuitenkin täysimääräisesti toteutettua, ja senkin vuoksi pidän kyllä tätä aloitetta arvokkaana, ja tämä on syytä tutkia huolella.

19.49 Heikki Vestman kok: Arvoisa puhemies! Kiitos edustaja Kiljuselle ja edustaja Marttiselle erinomaisista puheenvuoroista ja tuesta tälle lakialoitteelle.

Edustaja Kiljusen puheenvuoroon: Haluan nostaa esille sen, että opintotuessa on todella nykyisin tämä vaatimus siitä, että tietty määrä opintopisteitä täytyy kertyä, jotta opintotukea ylipäätään voi saada, ja tämä jo sellaisenaan varmistaa opintojen edistymisen. Itse olisin valmis jopa siihen, että tätä opintopisteiden vähimmäisvaatimusta voitaisiin jopa nostaa ja sitä kautta vauhdittaa opiskelijoiden valmistumista.

On paljon opiskelijoita, joille työn ja opintojen yhdistäminen ei ole mikään ongelma, ja he siihen aivan vaivatta pystyvät. On jopa sellaisia aloja, joissa tällainen opintojen aikana saatu työkokemus on välttämätöntä sille, että pystyy työllistymään opintojen jälkeen oman alansa töihin. Juuri esimerkiksi heidän kannaltaan tämä nykyinen järjestelmä on erityisen epäoikeudenmukainen, koska he sitten samaan aikaan tietävät, että heidän sitä työkokemusta täytyykin kerryttää, jotta heidän asemansa työmarkkinoilla valmistumisen jälkeen olisi mahdollisimman hyvä.

Todella siis, keskeinen ajatus tässä lakialoitteessa on se, että tämän yhteiskunnan täytyy aina työntekoon ja ahkeruuteen kannustaa, eikä siitä saa rangaista. On todella tärkeää, että myöskin opiskelijoiden osalta otetaan huomioon se, että työhön löytyy tulevaisuudessakin parempia kannustimia.

19.51 Matias Marttinen kok: Arvoisa herra puhemies! Tässä edustaja Kiljunen antoi minusta sinänsä hyvin arvokasta pohdintaa opintotuesta, ja hän toi hyviä perusteluita, joihin tuon vielä muutaman näkökulman lisäksi.

Minusta on kuitenkin selvää, että opintotuki on luonteeltaan perimmiltään tarveharkintaan sidottua, koska sellaista maailmaa en näe enkä myöskään voi kannattaa, jossa minäkäänlaisia tulorajoja opintotuen saamiseen ei edellytettäisi, sillä se tarkoittaisi myös sitä, että aika iso osa niistä opiskelijoista, jotka tällä hetkellä näiden tulorajojen myötä ovat kokonaan tämän järjestelmän ulkopuolella, tulisivat ikään kuin osallisiksi tähän taas mukaan, ja sillä taas ei välttämättä olisi vaikutusta myöskään opintojen kannustamiseen tai ylipäänsä siihen, että he myös valmistuvat. Muistelen, että ainoastaan noin vähän reilu 50 prosenttia, tai taitaa olla 60 prosenttia opiskelijoista ylipäänsä nostaa opintotukea, eli meillä on

Pöytäkirjan asiakohta PTK 66/2019 vp

tässä maassa myös aika paljon opiskelijoita, jotka ovat tällä hetkellä kokonaan tämän järjestelmän ulkopuolella. Sekin on tietysti hyvä tässä keskustelussa ylipäänsä muistaa.

Toinen huomio, jonka haluan vielä tuoda tässä esille, liittyy opintojen yhdistämiseen työnteeseen. Edustaja Vestman nosti minusta hyvin arvokkaasti ja hyvin esille myös sen, että meillä on jo tällä hetkellä vaatimus opintojen edistymisestä, joka on sidottu opintotukioikeuteen — se on muistaakseni 5 opintopistettä per nostettu tukikuukausi — ja minusta on tietysti selvää, että se edellytys siellä täytyy olla. Taas toisaalta meillä on myös paljon nuoria opiskelijoita, jotka suorittavat opintonsa hyvinkin ripeästi mutta sen lisäksi haluavat myös olla töissä, kerryttää työkokemusta, hankkia lisää elantoa, ja tietysti tämä aloite sopii erittäin hyvin tähän heidän tilanteeseensa.

Olen myös pohtinut aika paljon sitä, pitäisikö meidän nimenomaan tukea opiskelijoita siinä, että he opiskelisivat nykyistä lyhyemmässä ajassa ja siirtyisivät sen jälkeen työelämään vastavalmistuneina. Mutta ehkä omankin taustani takia — valmistumisessani kesti melkein kahdeksan vuotta, mutta siitä yli kuusi vuotta olin täysipainoisesti työelämässä — luulen kuitenkin näin, että meidän nuorten kannalta työkokemus, ne ensimmäiset oman alan työpaikat ja se relevantti työkokemus auttavat merkittävästi myös pysyvän työpaikan löytymisessä verrattuna tilanteeseen, jossa muutamien vuosien opiskelun jälkeen siirryttäisiin työelämään vailla minkäänlaista oman alan työkokemusta. Eli kuulun ehkä sitten siihen koulukuntaan, joka kannattaa mieluummin vähän pitempiä opintoaikoja mutta taas siten vastaavasti opintojen ja työnteon yhdistämistä.

19.54 Kimmo Kiljunen sd: Puhemies! Halusin vielä täsmentää omaa näkemystäni tässä asiassa. Minä en olisi sitä mieltä, että me vahvasti yrittäisimme rohkaista järjestelmää siihen suuntaan, että opiskelijoiden pitäisi mennä myöskin töihin. Tästä ei tässä tapauksessa ole kysymys, vaan siitä, että tässä rangaistaan siitä, että opiskelija on töissä, työharjoittelussa — hyvin tyypillistä monille, ja on ihan järkevääkin, että opiskelujen ohessa on työharjoittelumahdollisuus. Eli lähtökohtana pitäisi olla, että ei rangaista siitä, jos opiskelija on töissä, mutta ei myöskään luoda järjestelmää, joka ikään kuin ohjaisi yhä enemmän siihen, että ei voisi keskittyä täysipainoisesti opintoihin. Vaan pitää pyrkiä koko ajan luomaan järjestelmä, joka nimenomaan tarjoaa tilan sille opiskelulle, ja työssäkäynti on siten sitä opintoja korkeintaan tukeva.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sivistysvaliokuntaan.